

*В биографиите на Тодор Живков, писани от професионални историци, липсва темата за **Държавна сигурност**.*

□ *Контролът върху партията и обществото, който генералният секретар на ЦК на БКП си осигурява е в основата на неговото управление. В своите „Мемоари“ самият Живков също не засяга този въпрос, а приживе избягва да го коментира.* □

*С настоящата поредица сайтът **desebg.com** представя действителното отношение на Живков към ДС, контрола върху репресивния ѝ апарат и използването му. Текстовете са част от книгата на Христо Христов „Тодор Живков. Биография“ (2009).*

*В **част 1** от поредицата беше представена политиката на Живков, чрез която той подчинява ДС на собствените си интереси и власт.*

***Част 2** разглежда ключовите фигури в системата на МВР и Държавна сигурност, на които Живков се осланя по време на своето управление.*

⋮

След утвърждаването си на поста първи секретар на Политбюро на ЦК на БКП през 1956 г. Тодор Живков започва да издига в системата на МВР и Държавна сигурност свои фаворити, на които гласува доверие, а те му отвръщат с личната си преданост. Особеното е, че този избор не пада върху министъра, който стои на върха на пирамидата в МВР, а върху ключовия първи зам.-министър на вътрешните работи, в чиито правомощия е съсредоточен целия ресурс на оперативната дейност. В това отношение особено силно изпъкват две фигури в МВР – ген. Мирчо Спасов и ген. Григор Шопов. И двамата дължат на Тодор Живков не само кариерата си в министерството, а и политическото си издигане като членове на ЦК на БКП и народни представители за продължителен период от време. Твърде различни по характери и умения те са обединени от несъмнената си лоялност и вяност към Живков. Престоят им в МВР е толкова продължителен, че с такова присъствие не може да се похвали

Написано от Христо Христов
Събота, 12 Февруари 2011 19:14

нито един министър на вътрешните работи и това е най-сигурният атестат за доверието, което генералният секретар на БКП изпитва към тях.

Безмилостният Мирчо Спасов – протече докрай

От снимката в специалната червена карта на служител на Държавна сигурност гледа мъж в униформа с генералски пагони. Лицето му е сурово, косата – пригладена назад. Погледът на сините очи е метален и смразяващ. Показва решимост без капка колебимост. Това излъчване притежава Мирчо Спасов през 70-те години, когато дори в партията името му предизвиква страх и респект дори в най-високите етажи на властта. Спасов е с няколко месеца по-голям от Живков – роден е на 23 януари 1911 г. в село Церецел, Софийско. Високото му самочувствие, а вероятно и познаването на действителната картина в партията преди 9 септември 1944 г. му позволяват да направи следния паралел:

„По революционни заслуги Тодор Живков има далеч по-малък актив от мен. Имал съм случаи на събрания той да ме представя така: „Ето това е Мирчо, мой приятел, професионален революционер”. Член на РМС от 1927 г., а на БКП от 1932 г. Спасов е осъждан през 1936 г. по т. н. „Софийски провал“ на пет години затвор. Партизанин е в Трънския отряд от май 1944 г. Около неговата дейност в партията преди 9 септември витаят същите въпроси и съмнения, както и при Живков – подозрения за провокаторство и принадлежност към полицейската агентура на Никола Гешев.

Едва ли обаче е случаен факта, че и Живков, и Спасов заемат позиции в МВР веднага след 9 септември 1944 г. Костадин Чакърров, политически помощник на Живков, отбелязва важноста на този момент:

„Интересен е фактът, че Тодор Живков на 10 септември 1944 г. се насочва направо към полицията и с Мирчо Спасов са едни от първите, които залавят полицейските архиви. Те организират задържането на полицейските сътрудници. За този период Тодор Живков не обичаше да си спомня. Той избягваше да говори за връзките си с Мирчо Спасов по това време, когато и двамата са работили за известен период в новосформираната Народна милиция”.

Написано от Христо Христов
Събота, 12 Февруари 2011 19:14

Не са открити документални свидетелства, че те са едни от първите, които слагат ръка върху полицейските досиета, за да бъдат прочистени, както твърди мълвата в партията, но и двамата имат активна дейност в МВР, точно в периода, в който е поставено началото на кървавия терор и се извършват убийства без съд и присъда. Тогавашната дейност в МВР пресича пътищата им и те се запознават именно там. Мирчо Спасов е известен в партийните среди със своята жестокост, проявена като ръководител на група по издирване на полицейски и политически лица от предишната власт и изпълнител на убийства без съд и присъда веднага след 9 септември.

Самият Живков не само потвърждава този момент, но и признава нещо много важно, че лично се е застъпвал за Мирчо Спасов пред тогавашното висше партийно ръководство:

„Непосредствено след 9 септември бях назначен за инспектор в милицията и поех фактически длъжността на униформената полиция, която направихме милиция. В качеството си на такъв аз се занимавах само с укрепването и развитието на униформената милиция. През същия период от два-три месеца след 9 септември Мирчо Спасов възглавяваше една група по издирването и обезвреждането на фашистки елементи и убийци. Доколкото си спомням Мирчо Спасов прекали в тази си дейност. Зная, че искаха да го наказват и аз ходих при Трайчо Костов, който заместваше Георги Димитров, за да го уверя, че ние създаваме и укрепваме новите структури и ще вземем мерки, за да се ликвидират старите рецидивни“.

От признанието на Живков, направено пред военните прокурори в един от разпитите по делото за лагерите през 1990 г., става ясно, че още в онзи ранен период от властта на БКП Живков се проявява като застъпник на Мирчо Спасов. И то на човек, за който открито в партията се знае, че е извършител на убийства! Очевидно през есента на 1944 г. Живков е бил достатъчно убедителен пред Трайчо Костов и успява да спаси протежето си – Спасов нито е разследван за извършените престъпления, нито е отстранен от системата на МВР и партията. Политическият помощник в кабинета на Живков Костадин Чакъров разкрива респектът, който първият секретар е имал към Спасов: „Чувал съм лично от самия Тодор Живков да говори с известна доза страх, че не познава друг човек като Мирчо Спасов, който да е убивал толкова много хора през ония години.“

Прави впечатление, че в периода до Априлския пленум през 1956 г., когато Тодор Живков все още не е ръководител на партията, Мирчо Спасов стига в кариерата си до регионален началник в МВР. До 1946 г. той е областен началник на МВР в Русе. И там насилието, терорът и беззаконието са негови отличителни черти. Ангел Мирчанов,

Написано от Христо Христов
Събота, 12 Февруари 2011 19:14

тогавашен член на бюрото на русенския комитет на БРП(к) и съдия от „народния съд“ си спомня:

„През 1944 г. др. Георги Чанков (член на Политбюро, б. а.) ни каза, че ще ни изпрати за областен началник един шоп, който глави да реже окото му няма да мигне. През ноември пристигна Мирчо Спасов. Настанихме го в хубава самостоятелна къща, пиеше троянска сливова“. Мирчанов свидетелства как без разрешение на МВР Спасов е създал в Делиормана лагер, където е изпращал на принудителен труд земеделци от селата с претенции за кметски места. В спомените му са описани кървавите чистки, в които Мирчо Спасов участва в Русе и Силистра, както и бруталната изнудване на индустриалци от региона.

Но и този път му се разминава. Въпреки, че Мирчанов докладва за престъпните действия на члена на Политбюро Георги Чанков, отговорът на последния е следният: *„Той ми каза, че трябва да премълча, защото идентични случаи имало и в други градове, и то все от наши добри другари – партизани, политзатворници. „Ако трябва да ги обследваме, то трябва да ги разстреляме“.*

Въпросът с Мирчо Спасов е повдигнат отново от Мирчанов и първият секретар на БКП в Русе Иван Димитров през Антон Югов, Георги Чанков и Трайчо Костов през март 1945 г. Мирчанов разказва: *„Трайчо Костов се обърна към Иван Димитров, че стореното от Мирчо Спасов в Русе е вече невъзможно. В ЦК имали много лоши сигнали за злоупотреба с власт, пиянство, корупция и битово разложение“. Заради брожението срещу методите на Спасов той е върнат от Русе в столицата за областен на МВР-София през 1946 г. След две години е изпратен в Москва, където изкарва едногодишна школа в НКВД. После е областен началник на милицията в Плевен (1949-1951), а след това отново е върнат в столицата, където е назначен за окръжен началник на МВР – София и София-окръг до 1957 г.*

Веднага след като Живков е утвърден за първи секретар на БКП на Априлския пленум през 1956 г. позицията на Мирчо Спасов в МВР е променена и той е изстрелян в ръководството на министерството. От май 1957 г. е назначен за зам.-вътрешен министър. В този период отново се налага лично Тодор Живков да покровителства неговите престъпления. Новият зам.-вътрешен министър отговаря пряко за създадения от Политбюро през 1959 г. трудов лагер край Ловеч. В следващите три години там е установен жесток, нечовешки режим и се извършват десетки убийства на лагерници. Когато през 1962 г. в резултат на разчулите се безчинства в лагера Политбюро на ЦК на БКП тайно го закрива. Въпреки установената вина на Спасов той се отървава само с

Написано от Христо Христов
Събота, 12 Февруари 2011 19:14

партийно порицание. На заседанието на Политбюро по случая лично Живков заявява, че „той е златен човек, много предан“, като с последната си дума парира възможността за по-тежка санкция.

Следват години на ново издигане на Мирчо Спасов. През 1965 г. той е назначен за първи зам.-началник на Комитета за държавна сигурност (КДС) и първи зам.-министър на вътрешните работи. В този период Спасов отново доказва, защо се ползва с доверието на Живков. При единствената реална вътрешна заплаха за властта на Живков – опита за военен преврат от групата на Иван Тодоров – Горуня през 1965 г., първият партиен и държавен ръководител възлага на Мирчо Спасов специална задача. Лично той трябва да извърши ареста на другия основен участник в заговора – ген. Цветко Анев. Спасов се справя хладнокръвно с личното поръчение на първия секретар, въпреки че ген. Анев е въоръжен с огнестрелно оръжие. *„ДС се ръководеше лично от Тодор Живков чрез дясната му ръка Мирчо Спасов. Няма друг, няма междинно звено. Тогава беше така. Всичко се правеше с негово лично участие и благословия”,* е категоричен и Мичо Ерменов, зам.-началник на Главно политическо управление на армията (1960-1865) и един от участниците в опита за преврат срещу Живков.

Ето как описва Мирчо Спасов ген. Ангел Солаков, председател на КДС (1965-1969) и министър на вътрешните работи (1968-1971): *“Зловеща фигура. Той не беше много възрастен, но правеше впечатление на износен и уморен човек. Може би това се дължеше на това, че той много пиеше и не водеше редовен живот. Мирчо Спасов е работил с Тодор Живков веднага след 9 септември и имат някои тайни, които само те си ги знаят.”* Стилът на Спасов, по думите на Солаков е *„да се опира на хора строго послушни, лично привързани към него, със закостеняло и примитивно мислене”*.

На поста първи зам.-вътрешен министър Мирчо Спасов остава до 1973 г. Тогава Живков го изважда от МВР заедно с министъра Ангел Цанев, защото гледа с недоверие на сближаването между двамата в МВР. Генералният секретар на БКП се възползва от поредната афера на Спасов, в която е въвличен и министър Цанев. Те се облагодетелстват, като отклоняват средства чрез самолетни билети от БГА „Балкан”. Ангел Цанев, който е и кандидат-член на Политбюро, е освободен, защото по това време още едно обстоятелство утежнява положението му – става баща на извънбрачно дете, което се ражда в САЩ. Цанев набързо е пенсиониран от Живков „по целесъобразност”.

За разлика от него обаче Мирчо Спасов е „наказан” с нов още по-висок пост – завеждащ отдел „Задгранични кадри” в ЦК на БКП. Това на практика е позицията на човек с огромна власт – той до голяма степен решава кои кадрите на партията да получат

Написано от Христо Христов
Събота, 12 Февруари 2011 19:14

привилегията да работят в чужбина и кои не. Там остава до март 1982 г.. Тогава Живков го принуждава да се оттегли отново без да бъде съден за участието му в един от най-големите корупционни скандали в БКП с фонд „1300 години България“. Освен дългогодишния пост в ръководството на МВР Мирчо Спасов е народен представител в периода 1962-1985 г., член на ЦКРК на БКП и член на ЦК от 1966 г. до 1982 г.

Награждаван е четири пъти с ордена „Георги Димитров“ и по думите му „с всички съществуващи ордени и медали в страната“. Герой на социалистическия труд и носител на съветския орден „Червено знаме“, връчен му в Москва. При Живков той получава и генералско звание и стига до чин ген.-полковник. Такава е желязната фигура на Мирчо Спасов в МВР и ДС, който никога не оглавява министерството, но има по-голяма власт и положение от много министри, тъй като Живков разчита на него над 15 години – от 1957 г. до 1973 г.

„Дълги години след 9 септември 1944 г. в органите на сигурността основна фигура беше Мирчо Спасов – заместник, а по-късно и първи заместник-министър на вътрешните работи. Той се ползваше с неограничено доверие, лично приятелство и благоразположение на Тодор Живков... Нему бе поверена оперативно-агунтурната работа и той се отчиташе лично пред Тодор Живков. Мирчо Спасов всъщност бе човекът, който сменяше министрите на вътрешните работи и притежаваше практическия контрол над цялото министерство“, заключава политическият помощник на първия секретар на БКП Костадин Чакъров.

Григор Шопов – сивият кардинал

Както и при Мирчо Спасов, така и при Григор Шопов издигането му в МВР и в БКП е тясно свързано с Тодор Живков. Шопов е роден на 17 януари 1916 г. в софийското село Герман. На 18 години е ремсисст, а през 1936 г. става член на БКП. В официалната му биографична справка е посочено, че е участвал активно в съпротивителното движение, арестуван е няколко пъти. След 9 септември 1944 г. първоначално се издига по партийна линия – става първи секретар на околийския комитет и секретар на окръжния комитет на БКП в София. Той е един от кадрите, които Живков изтегля в близкото си обкръжение именно от окръжния комитет на БКП, където самият той работи през 1945 г. В системата на МВР Шопов е назначен през януари 1951 г.

Написано от Христо Христов
Събота, 12 Февруари 2011 19:14

Израстването в кариерата му обаче започва, след като Живков оглавява ЦК на БКП. През 1958 г. е назначен за председател на Софийския окръжен народен съвет, същата година става кандидат-член на ЦК. През 1960 г. е върнат в МВР като зам.-министър. През 1965 г. е назначен за зам.-председател на КДС, а година по-късно е избран за член на ЦК, какъвто остава до декември 1989. Сред държавните отличия, с които е награждаван, са орден „НРБ“ I степен и един от най-високите съветски ордени „Червено знаме“. Удостоен е със званието „Герой на социалистическия труд“. През 1971 г. е повишен в звание генерал-полковник.

След изваждането на Мирчо Спасов от МВР през 1973 г. ген. Шопов поема поста първи зам.-министър на вътрешните работи и се превръща в ключова фигура в МВР до самия края на Живковото управление. На практика той е дясната ръка на партийния и държавен ръководител в министерството и ДС през следващите 17 години до оттеглянето му на 10 ноември 1989 г.

Ето как самият генерал определя влиянието в министерството: „Живков се интересуваше главно от разведката (разузнаването, б. а.), за контраразузнаването отговарях аз.“ Ген. Шопов отговаря за корупцията сред висшия партийен апарат и стопанската номенклатура, той държи ключовете към агентурата на ДС, с негово знание се извършва държавната контрабанда. И когато има дори и минимална заплаха за властта на Живков той е готов със същата непоколебимост както и Мирчо Спасов, да

Написано от Христо Христов
Събота, 12 Февруари 2011 19:14

даде одобрението си за операции, свързани дори с физически ликвидации. Бившият председател на КДС ген. Ангел Солаков казва за него:

„Григор Шопов беше най-полезният зам.-министър. Изключително работоспособен. Имаше вроден усет към оперативната работа. Той беше главната опора в министерството. Но той имаше една основна слабост. Беше потаен, никога не гледаше човека в лицето, никога не можеше да бъдеш сигурен, че той мисли това, за което говори. В едно обаче бях сигурен – в предаността му към ЦК на БКП и неговия ръководител Тодор Живков.“

Той подчертава още един факт, сочещ възловата роля, която ген. Шопов е играл за Живков:

„В България извън ръководството на министерството действаше друга организация, подчинена на първия секретар на ЦК на БКП. Тази свръхсекретна организация по всяка вероятност е била създадена през 1969 г. от Григор Шопов, по поръчение на Тодор Живков и е действала само с негово разрешение.“

За верността си към Живков е показателен фактът, че след оттеглянето на генералния секретар на Политбюро на ЦК на БКП на 10 ноември 1989 г. ген. Григор Шопов е единственият от Живковите генерали в Държавна сигурност, който сам подава оставка от постовете си в МВР и ЦК на БКП.

СЛЕДВА: Как Живков назначава и сваля министрите на вътрешните работи.